

Yabancılar Hukukunda Sınırdışı Etme İşlemi

Dr. Aynaz UĞUR

aynazugur@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1934-1051

Özet

Egemen devletler ilkesi uyarınca uluslararası hukuk açısından bir devlet bir yabancıyı kendi ülkesinde ikametine izin verebilir ya da sınırdışı edebilir. Burada önemli olan sınırdışı işleminin iç hukuka ve uluslararası hukuka uygun olmasıdır. Zira bu konuda güvenceler içeren bir çok uluslararası sözleşme vardır. Türk yabancılar hukukunda sınırdışı uygulamasına ilişkin olarak idareye çok geniş takdir yetkisi tanınmıştır. Bu durum yabancıları hukuk güvenliğinden yoksun hissettirmektedir. Dolayısıyla idarenin takdir hakkını kullanırken hukuka uygun hareket etmesi hem hukukun hem de uluslararası andlaşmaların bir gereğidir. Türk hukukunda sınırdışı etme işlemi dört farklı kanunda düzenlenmiştir. 5683 sayılı YİSHK, 5682 sayılı PK, 403 sayılı TVK ve 647 sayılı CİK çeşitli maddelerinde sınırdışı etme işlemi hüküm altına alınmıştır. Bunlardan en önemlisi YİHSK'dır. Bu kanunun m. 19 hükmü son derece muğlak ifadeler içerdiğinden, sınırdışı edilme işlemine karşı açılan iptal davalarının çoğu bu hükme dayanmaktadır. Sınırdışı işlemi sınırdışı edilenin hayatında derin yaralar açan olağanüstü bir işlemdir. Bu nedenle hukukumuzda bu kurumun daha ayrıntılı ve hukuk güvenliğine uygun düzenlenmesi yerinde olur.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Yabancı, Sınırdışı, İdari İşlem, Takdir Hakkı

Deport in Foreigners Law

Abstract

According to sovereign state doctrine in international law, the state decides to permit or deport a foreigner. The most important thing is the obedience of state to the local and international law. There are a lot of international convention for protecting foreigners from deport. In Turkish foreigners law the state has a

great discretion about deport. At that time the foreigners feels that there is no legal security. Because of this state should comply with the law during its power of discretion. In Turkish law the deport procedure is organized with four different codes: YİSHK/5683-PK/5682-TVK/403-CİK/647. The most important one is YİSHK. Article 19 of it contains uncertain words. Because of this it causes a lot of cases. Deport is an extraordinary application which causes big scars in foreigners life. Then it should be determined more seriously by law.

Keywords: Citizenship, Foreigner, Deport, Administrative Act, Power of Discretion

1. Giriş

Sınırdışı işlemi hem uluslararası hukuk hem de insan hakları hukuku bakımından sonuçları olan bir kurumdur. Uluslararası hukukta yer alan egemen devletler ilkesi uyarınca bir yabancıyı ülkesinde barındırıp barındırmamak tamamen devletin takdirinde olan bir iştir. Ancak hukuk devletinde elbette ki bu alan da yasayla düzenlenecek ve devletler de yabancılara yasa ile verdikleri güvencelere sadık kalacaklardır. Türk hukukunda sınırdışı etme işlemi dört farklı kanunda düzenlenmiştir. 5683 sayılı YİSHK, 5682 sayılı PK, 403 sayılı TVK ve 647 sayılı CİK çeşitli maddelerinde sınırdışı etme işlemi hüküm altına alınmıştır. Tüm bu yasalarda idareye çok geniş takdir yetkisi verilmiştir. Bu durumda bir idari işlem olan sınırdışı kararının yargısal denetiminde de mahkemelerin bir karar ahengi yakalaması güçleşmektedir. Sınırdışı uygulamasına karşı güvence sağlayan bir çok uluslararası sözleşmeye ülkemiz taraftır. Bu nedenle idarenin takdir yetkisini hukuka uygun kullanması çok önemlidir.

Çalışmamızda öncelikle sınırdışı kavramı anlatılacak ve benzer kurumlarla kıyası yapılacaktır; sonra sınırdışı işlemine ilişkin hüküm içeren uluslararası sözleşmeler incelenecek, sonrasında Türk hukukunda sınırdışı etme işlemi anlatılacak ve son olarak da sınırdışı işleminin yargısal denetimi tartışılacaktır.

2. Kavram ve Kıyas

2.1. Sınırdışı Etme Kavramı

Günümüzde, sınırdışı etme işlemi dört farklı kanunda düzenlenmiştir. 5683 sayılı YİSHK, 5682 sayılı PK, 403 sayılı TVK ve 647 sayılı CİK çeşitli maddelerinde sınırdışı etme işlemi hüküm altına alınmıştır. Egemen devletler ilkesi uyarınca, devletin bir yabancıyı ülkesinde barındırıp barındırmayacağına tek başına karar verme hakkı vardır. Devlet kendini ve halkını korumak adına zararlı gördüğü yabancıyı sınırdışı edebilir. Sınırdışı etme, bir kişinin, yürütsel veya yönetsel bir emrin yerine getirilmesi amacıyla ülkeden çıkarılması veya ihracıdır¹. Sınırdışı etme işlemi, temel hak ve hürriyetler ile ilgili olduğundan AY m. 16 ile bu konuya bir takım güvenceler getirilmiştir. Buna göre yabancıların temel hak ve hürriyetleri milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Sonuç olarak, kişi dokunulmazlığına getirilen istisnalardan biri olan sınırdışı etme işleminin hem kanuna uygun olarak gerçekleştirilmesi hem de ilgili kanunun milletlerarası hukuka uygun olması gerekir. AY m. 23 uyarınca vatandaş sınırdışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz. Dolayısıyla sınırdışı etme işlemi, sadece yabancılar karşı uygulanan bir idari kolluk tedbiri ya da yaptırımıdır. Sınırdışı etme Türk hukuk sisteminde yargısal değil idari bir tedbir olarak görülür ve idareye geniş takdir yetkisi tanınır².

2.2. Benzer Hukuki Kurumlarla Kıyaslama

Suçluların geri verilmesi, bir devletin ülkesinde bulunan ve bir suçtan dolayı sorumlu olan kimseyi cezayı infaza yetkili devlete gönderdiği siyasi ve adli nitelikli bir işlemidir³. Sınırdışı etme ile suçluların geri verilmesi birbirinden farklı kavramlar olmakla birlikte her iki kavramın tek ortak

¹ Zaim M. **Necatigil**, “Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri”, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum, 6-7 Mayıs 1982, İstanbul, 1983, s. 109.

² Yılmaz **Altuğ**, Yabancıların Hukuki Durumu, İstanbul, 1971, s.129; Erdoğan **Göğer**, Yabancılar Hukuku, Ankara, 1979, s.33.

³ Taner **Tahir**, Ceza Hukuku Umumi Kısım, İstanbul, 1953, s.233; Makbule **Koçak**, AİHS Çerçevesinde Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi, Ankara Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış YL Tezi, Ankara, 2011, s. 8.

noktası, her ikisinin de yabancılara uygulanabilmesidir⁴. Ülkeye giriş kapısından geri çevirme kaçak olarak ülkeye giriş yapan ve henüz ülkeye girmemiş yabancılara uygulanan bir işlemdir. Çoğu yabancılar hukuku kitabında sınırdışı etme işlemine kişi dokunulmazlığı başlığı altında incelense de, bunun bir de seyahat özgürlüğü boyutunun olduğu unutulmamalıdır⁵. Yakalama ve tutuklama hallerinde yani kişi özgürlüğünden yoksun bırakıldığında, ilgilinin bir yere kapatılması söz konusu olduğu halde, sınırdışı etme kararının uygulanmasında ilgilinin idare tarafından herhangi bir yere kapatılması söz konusu değildir. Kişi dokunulmazlığına ve güvenliğine ilişkin hallerde, kişinin en kısa sürede yargı organı önüne çıkarılması gerektiği halde, sınırdışı etme kararında yargı organının hiçbir fonksiyonu bulunmamaktadır.

3. Uluslararası Sözleşmelerde Sınırdışı Etme

3.1. AB Sözleşmeleri

Avrupa Topluluğu'nu kuran Roma Anlaşması'nın⁶ m. 131/f.III. hükmünde, üye devlet topraklarında bulunan işçilerin kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığının haklı göstereceği sebeplerle özgürce dolaşmaları hakkının sınırlanabileceği öngörülmüştür. Yine Sözleşme'nin öngördüğü hallerde özgürlüklerin kısıtlanması ve hatta ülkede dışarı çıkarma da mümkün kılınmıştır.

AIHS'de⁷, sınırdışı etmeye ilişkin açık bir hüküm getirilmemiştir. AIHS'ne ilişkin 4 No'lu Protokol⁸, Sözleşme'nin aksine açık hükümler içermektedir. 4 No'lu Protokol m.2'ye göre, bir ülkede yasalara uygun olarak bulunanların serbestçe dolaşma ve ikametlerini seçme hakları vardır. Bu haklar demokratik bir toplumda ancak milli güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni, suçların

⁴ Haluk **Kabaalioglu** / Nuray **Eksi**, "Yabancıların Türkiye'den Sınırdışı Edilmesi", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB), Yıl 24 / Sayı 1-2 / 2004, Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan, s. 137; Osman Fazıl **Berki**, Devletler Hususi Hukuku, 1.Cilt, Tabiiyet-Yabancılar Hukuku, Ankara, 1970, s. 186.

⁵ Vahit **Doğan** / Hasan **Odabaşı**, Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara, 2004, s.291; Aysel **Çelikel** / Günseli **Öztekin Gelgel**, Yabancılar Hukuku, İstanbul, 2005, s.106; Bülent **Çiçekli**, Yabancılar ve Polis, (Polisin Görev ve Yetkileri Çerçevesinde Yabancıların Hukuki Durumu), Ankara, 2003,(Polis), s.95; Rona **Aybay**, Vatandaşlık Hukuku, İstanbul, 2006; s.143.

⁶ www.europarl.europa.eu, 15.1.2022.

⁷ www.echr.coe.int, 15.1.2022.

⁸ www.echr.coe.int, 15.1.2022; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Koçak**, s. 104-108.

önlenmesi, sağlık, ahlak ve başkasının hak ve hürriyetlerinin korunması amacıyla kanunla sınırlandırılabilir⁹. Protokol'ün m.3 hükmüne göre vatandaş sınırdışı edilemez ve ülkesine girme hakkından yoksun bırakılamaz. Protokol m. 4 ise yabancılar bakımında toplu sınırdışı edilmeyi yasaklar. AIHS'ye Ek 7 No'lu Protokol'de¹⁰ yer alan hükümler, Ek 4 No'lu Protokol hükümlerinden farklı olarak usule ilişkindir. Ek 7 No'lu Protokol m. 1 hükmüne göre sınırdışı edilmek kanuna göre yetkili bir makam ya da merciin kararının varlığına bağlanmıştır.

Avrupa İkamet Sözleşmesi¹¹ m.3/f.I'e göre ancak milli güvenlik ya da kamu düzeni tehdidi varsa sınırdışı işlemi yapılabilir. Aynı madde f.II uyarınca ülkede iki yıldan fazla süredir kalan bir yabancı milli güvenliği bozmuyorsa, kendisine yetkili makama itiraz hakkı tanınmadan sınırdışı edilemez. Türkiye'nin Sözleşmeye ilişkin sunduğu ulusal raporda, sınırdışı etme sebepleri olarak, “uyuşturucu bulundurma”, “uyuşturucu trafiği”, “sahte para bulundurma”, “tarihi eser kaçakçılığı”, “güvenliği tehlikeye sokmak”, “dolandırıcılık” ile “bulaşıcı hastalık ve AIDS” saymıştır. Bu sınırlama sebeplerinden “bulaşıcı hastalık ve AIDS” dışındakilerin uygun olduğu Avrupa Sosyal Haklar Komitesince belirtilmiştir.

3.2. BM Sözleşmeleri

Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹² m. 13. ise, sınırdışı etme işlemi hakkında bir düzenleme getirmiştir. Avrupa İkamet Sözleşmesine benzer şekilde mazbut bir yabancı ancak kendisine itiraz etme ve bunun yetkili bir makam tarafında değerlendirilmesi hakları tanınmak şartıyla sınırdışı edilebilir.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi¹³ m.32/f.I'e göre, taraf devletler ülkelerinde yasal olarak bulunan mülteciyi ancak kamu düzeni ve kamu güvenliği sebebiyle sınırdışı edebilirler. Söz konusu sözleşmenin m. 32/f.II hükmünde ise, bir mültecinin

⁹ Esra Gül **Dardağan**, Yabancılar Hukuku Açısından Sınırdışı Etme, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1993, s. 160.

¹⁰ www.echr.coe.int, 15.1.2022; Ayrıntılı bilgi için bkz. **Koçak**, s. 104-108.

¹¹ www.ec.europa.eu, 10.1.2022.

¹² www.inhak.adalet.gov.tr, 5.1.2022.

¹³ www.icrc.org, 5.1.2022.

Yabancılar Hukukunda Sınırdışı Etme İşlemi

sınırdışı edilmesinin, kanunla belirlenen usule istinaden verilmiş bir kararla yapılabileceği belirtilmiş ve yine acil kamu güvenliği engel değilse, mültecinin kusursuzluğunu ispat etmesine izin verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Aynı m.32/f.III ise sınırdışı etme kararının icrasına yönelik bir hüküm içermektedir. Buna göre sınırdışı edilen mülteciye, diğer bir devlet tarafından kabul edilmesini sağlamak üzere makul bir süre verilmesi öngörülmüştür. Cenevre Sözleşmesi m. 33 ise mültecinin veya sığınmacının ırkı, dini, vatandaşlığı, sosyal bir gruba aidiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle hayat ve hürriyetinin tehdit edileceği ülkelerin sınırlarından sınırdışı edilememesini öngörmektedir. 28 Eylül 1954 tarihli Vatansızların Hukuki Durumu Hakkındaki Sözleşme¹⁴ hükümleri de bu sözleşme ile benzer olup sınırdışı işlemine yönelik benzer sınırlamalar içermektedir.

Birleşmiş Milletler Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme¹⁵ 22. ve 26. maddeleri sınırdışı etme işlemi ile ilgilidir. Buna göre sınırdışı etme kararı ancak kanunlara uygun olan yetkili makam tarafından verilebilir ve yargı denetimine tabidir. Sınırdışı işlemi bu güvencelere sadık kalınarak yapılır. İşçiler ikamet ve çalışma izinlerinden doğan haklarına halel getirecek şekilde sınırdışı edilemez.

4. Türk Hukukunda Sınırdışı Etme İşlemi

4.1. Sınırdışı Etme Sebepleri

4.1.1. Önleyici Tedbir Olarak Sınırdışı Etme

4.1.1.1. Memlekette Kalması Umumi Güvenliğe,

Siyasi ve İdari İcaplara Aykırı Sayılan Yabancıların Sınırdışı Edilmeleri

YİSHK m.19’da, sınırdışı etme işleminin nedeni olarak, umumi güvenlik, siyasi ve idari icaplar belirlenmiştir. Maddede yer alan “umumi güvenlik” kavramının iç ve dış güvenlik olduğu hususu

¹⁴ www.nvi.gov.tr, 3.1.2022.

¹⁵ www.humanrightscenter.bilgi.edu.tr, 3.1.2021.

kabul edilmektedir¹⁶. YİSHK m.19'da. öngörülen sınırdışı etme işlemi bir tür idari kolluk önlemi olarak nitelendirilir. Maddede geçen “siyasi ve idari icaplara aykırılık” ifadesini, günümüzde özgürlük kısıtlaması nedeni olarak kabul edilen “kamu düzeni” anlamında anlamak isabetli olur¹⁷. Ancak bu kavramlar çok muğlak ve idareye geniş takdir yetkisi verdiği için eleştirilmiştir¹⁸. Kamu düzeni kavramı dirlik ve esenlik, güvenlik, sağlık unsurlarını içine alan bir kavramdır. Buna paralel olarak uygulamada ülkenin temel rejimini yıkmaya, ülkenin bütünlüğünü bozmaya yönelik faaliyetlerde bulunan yabancıların YİSHK m.19'a göre sınırdışı edilebileceği kabul edilmiştir.

Danıştay, İstanbul'daki İran İslam Cumhuriyeti Başkonsolosluğu'nun işgali olayına katıldığı saptanan yabancı uyruklu kişinin 5683 sayılı YİSHK'nın 19. maddesine istinaden sınırdışı edilmesini umumi güvenlik ihlali gerekçesiyle mevzuata uygun bulmuştur¹⁹. Danıştay'ın 1969 yılında vermiş olduğu karar konusu davaya neden olan olay, sigortadan para almak amacıyla dükkanında yangın çıkaran bir yabancıнын sınırdışı edilmesidir. Danıştay kararında²⁰, bu kişinin davranışının ülkenin güvenliğini tehlikeye sokacak bir nitelik taşımaması nedeniyle sınırdışı etme işlemine vücut vermeyeceğini belirtmiştir. 1970 yılında verilmiş Danıştay kararına konu olan olay ise²¹, medeni halindeki değişikliği idareye bildirmeyen bir yabancıнын siyasi güvenliği ihlal etmediği gerekçesiyle sınırdışı edilmesini uygun bulmamıştır. Bir başka kararda Danıştay²², döviz kaçakçılığı suçundan hapis cezasına mahkum olan yabancıнын cezasını çektikten sonra sınırdışı edilmesini hukuka uygun bulmuştur.

4.1.1.2. Yabancı Göçebe ve Çingenelerin Sınırdışı Edilmeleri

YİSHK m.21/son fıkrada, “*Tabiiyetsiz veya yabancı devlet teb'ası olan çingenelerin ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancı göçebelerin sınırdışı edilmelerine İçişleri Bakanlığı*

¹⁶ Doğan / Odabaşı, s.292; Çelikel, Öztekin- Gelgel, s.109.

¹⁷ Aybay, s.240; Aydoğan Asar, Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları, Ankara, 2004, s.195.

¹⁸ Koçak, s. 57-61.

¹⁹ Danıştay 10.Daire, E. 1982/3706, K. 1083/2619, T. 15.12.1983, <http://www.danistay.gov.tr./kerisim/container.jsp>, 10.2.2022.

²⁰ Danıştay 12.Daire, E.1968/1992, K. 1969/42, T. 13.1.1969, Danıştay Onikinci Daire Kararları, s.145, no:2463.

²¹ Danıştay 12.Daire, E.1969/2163, K.1970/2110, T.23.11.1970, Danıştay Onikinci Daire Kararları, s.145, no:2465.

²² Danıştay 10.Daire, E. 1982/2063, K. 1983/934, T. 21.4.1983, <http://www.danistay.gov.tr./keri-sim/container.jsp>, 25.01.2022.

salahiyetlidir” denilmektedir. Yabancı göçebe ve çingenelerin başkaca bir şart aranmadan sınırdışı edilmelerine imkan tanınması ayrımcı bir yaklaşımı yansıtmaktadır²³. Yabancı göçebe ve çingenelerin herhangi bir nedene bağlı olmadan sınırdışı edilmeleri idareye oldukça geniş bir takdir yetkisi verildiği anlamına gelir. Kamu düzeninin korunması idari kolluğun başlıca görevi olduğundan, bu hükmün uygulaması bakımından yabancı göçebe ve çingenelerin davranışlarının kamu düzenini bozucu bir nitelik taşıyıp taşımadığının iyice araştırılması gerekir. Aksi halde sadece bu kişilerin varlıklarının kamu düzeni açısından tehlike arz ettiğinin düşünülmesi insan hakları alanındaki uluslararası gelişmelere ters düşer.

4.1.2. İdari Yaptırım Olarak Sınırdışı Etme

4.1.2.1 Pasaportsuz Olarak Ülkeye Girmiş Olan Yabancıların Sınırdışı Edilmeleri

PK m.34’de, Türkiye’ye pasaportsuz olarak giren vatandaş ve yabancı için para ve hapis cezası öngörülürken, yabancı için ayrıca sınırdışı yaptırımı da kabul edilmiştir. PK m.34 önleyici bir yaptırım değil, yabancının belli bazı yükümlülöklere uymamasının yaptırımı olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴. Danıştay, güvenlik kuvvetleri aleyhine gerçek dışı propaganda yaptığı gerekçesiyle sınırdışı edilen Alman uyruklu gazetecinin daha sonra vize almadan tekrar Türkiye’ye giriş yapması üzerine ikinci defa alınan sınırdışı etme kararını da hukuka uygun bulmuştur²⁵.

4.1.2.2. Pasaportlarını Yeniletmek İçin Başvuruda Bulunmayan Yabancıların Sınırdışı Edilmeleri

YİSHK m.20’ye göre, memlekete yasal yollardan girip sonradan pasaportunu kaybeden ya da pasaportu geçersiz hale gelen yabancılar kendilerine yapılan ihtarından itibaren 15 gün içinde

²³ Aybay, s.150; Bülent Çiçekli; Yabancılar Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, YH, s. 168.

²⁴ Aybay, s.152.

²⁵ Danıştay 10.Daire, E. 1983/4197, K. 1995/2552, T. 20.5.1995, <http://www.danistay.gov.tr/keri-sim/container.jsp> 15.01.2022, 5.1.2022.

pasaport veya tabiiyet ilmuhaberi almaya mecburdurlar. Yabancı m. 20. ile kendisine getirilen mecburiyeti yerine getirmediği zaman yurtdışına çıkarılması gereken kişi sıfatını taşır. Yurtdışına çıkmadığı takdirde de sınırdışı edilmesi mümkündür. Yukarıda bahsedilen yükümlülüğü yerine getirmeyen yabancılar hakkında uygulanacak işlem konusunda kanunda açıklık bulunmadığından idare bu yaptırımı uygulayıp uygulamamakta serbest bırakılmıştır denilebilir. Yani idare burada geniş bir takdir yetkisine sahip olup, ancak gerekli görürse bu durumdaki yabancıları sınırdışı edecektir²⁶.

4.1.3. Ağır Hapis Cezası Gerektiren Suçun Tamamlayıcı Yaptırımı Olarak Sınırdışı Edilme

YİSHK m.22/f.I, “Türkiye’den sınırdışı edilenler, İçişleri Bakanlığı’nın hususi müsaadesi alınmadıkça Türkiye’ye dönemezler, bunlardan ağır hapis cezasını müstelzim bir cürümden dolayı Türkiye’de mahkum olmuş ve cezası çektirilerek sınırdışı edilmiş olanlar bir daha Türkiye’ye giremezler” hükmünü içermektedir. Buna göre, ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı Türkiye’de mahkum olmuş ve cezasını çekmiş olan yabancılar da, YİSHK’ya göre sınırdışı edilecek kişiler arasında bulunmaktadır. Bu madde uyarınca, her türlü mahkumiyet sınırdışı etme işlemini haklı göstermemektedir. Bu nedenle işlenen suçun sınırdışı etme işlemini gerektirebilmesi için belli bir ağırlığının olması yani ağır hapis cezasını gerektirmesi gerekir²⁷.

4.1.4. Vatandaşlığa Alınmanın İptalinin Sonucu Olarak Sınırdışı Etme

Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda sınırdışı etme ile ilgili iki hüküm bulunmaktadır: Bunlar, TVK’nın 33 ve 35. maddeleridir. TVK m.33/III’e göre, vatandaşlığı iptal edilenler en geç bir yıl içinde memleketi terk etmezlerse sınırdışı edilirler. Vatandaşlığın sona erme hallerinden birisi vatandaşlığa alınmanın iptal edilmesidir. Türk vatandaşlığına alınma kararının iptal sebepleri TVK

²⁶ Aybay, s.242.

²⁷ Dardağan, s.89

m. 24 ile düzenlenmiştir. Buna göre vatandaşlığa alınma, ilgilinin yalan beyanı veya önemli hususlar gizlemesi sonucu vuku bulmuşsa, vatandaşlığa alınma kararı Bakanlar Kurulunca iptal edilir. TVK m. 35 hükmü ise Türkiye aleyhine yurt dışında faaliyette bulunan vatandaşın çağrıya rağmen gelmemesi halinde bakanlar kurulu kararı ile vatandaşlıktan çıkarılmasını düzenler.

4.1.5. Cezaların İnfazı Hakkında Kanuna Göre Sınırdışı Etme

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (CİK)'un m. 18 hükmünde 5275 sayı ve 13 Aralık 2004 tarihli “Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun” m. 122 hükmü ile 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. 647 sayılı CİK'in m. 18/son hükmü, mahkeme kararı üzerine sınırdışı edilen yabancının tekrar Türkiye sınırlarından içeri girebilmesi için beş yıllık bir sürenin geçmiş olması kuralını getirmekteydi. Yerine yeni bir hüküm de getirilmediğinden, sınırdışı edilen bir yabancının tekrar Türkiye'ye girebilmesi ile ilgili olarak yalnızca, genel hüküm niteliğindeki, YİSHK m. 22 varlığını sürdürmektedir. Bir kısım yazarlar²⁸ tarafından bu durumun ceza hukuku bakımından önemli bir eksiklik olduğu ve konuyla ilgili olarak mutlaka özel bir hükmün konulması gerektiği belirtilirken; diğer bir takım yazarlar²⁹ ise, 5237 sayılı YTCK m. 59'da yer alan düzenleme, sınırdışı işleminin İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirilmesi esasını getirdiği için, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a sınırdışı ile ilgili bir hükmün konulmasına gerek kalmadığı görüşündedir.

²⁸ Selim **Levi**, “Yeni Türk Ceza Kanunu ile iki Yıl ve Üzeri Hapis Cezası Alan Tüm Yabancılar Sınırdışı Edilecek. Bu Hüküm Ne Kadar Yerinde?”, Güncel Hukuk, Sayı 16, Nisan, 2005, (Güncel) s.34; Selim **Levi**, “Yabancıların Sınırdışı Edilmesi Yeni Türk Ceza Kanununun Tartışma Yaratacak Bir Hükmü Nasıl Değişti?”, TBB Dergi, S. 58, 2005, (TCK), s. 29 vd.

²⁹ Nuray **Ekşi**, Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, İstanbul, 2006, s.37, dn.41.

5. Sınırdışı Etmenin Yargısal Denetimi

Sınırdışı işlemi, idari nitelikte bir işlem olduğundan idari işlemlerin yargısal denetimi ile ilgili kurallar onun için de geçerli olacaktır³⁰. Sınırdışı etme kararları aleyhine yargı yolu tanınmıştır. Ancak YİSHK’ da bu konuda bir hüküm bulunmamaktadır. Bundan dolayı, idari kararların yargısal denetimine ilişkin genel kurallar, sınırdışı etme kararları hakkında da geçerli olacaktır³¹. Bu nedenle hakkında uygulanan sınırdışı işleminin hukuka aykırı olduğunu düşünen kimse, iptal davası açacaktır. Sınırdışı etme işlemine maruz kalan kişinin iptal davası açması, aksi kanunda belirtilmedikçe, dava konusu olan sınırdışı işleminin ya da yargı kararlarının yürütülmesini durdurmaz³². Buna karşılık, taraflardan birinin istemi üzerine mahkeme yürütmenin durdurulmasına karar verebilir. Ancak Türk yargısının genelde sınırdışı kararlarına karşı açılan iptal davalarında yürütmenin durdurulması kararı vermekten kaçınması AİHM’de de ihlal yaptırımına tabi olmasına sebep olmuştur³³. AİHM “*Abdulkhani ve Karimnia v. Turkey*” davasında, idari yargıya başvurunun otomatik olarak sınırdışı kararının yürütmesini durdurmaması nedeniyle etkin bir başvuru olmadığına karar vermiştir³⁴.

Sınırdışı etme işlemi konusunda karar almaya yetkili olan makam İçişleri Bakanlığıdır. Vatandaşlığı iptal edilenler hakkında ise Bakanlar Kurulu yetkilidir. Yetkili kılınan makamlar dışındakiler tarafından verilen sınırdışı etme kararı, yetki yönünden sakat olur. Kanunlarımızda sınırdışı etme işleminin şeklini düzenleyen kurallara yer verilmemiştir. Ancak tüm idari kararlar açısından geçerli olduğu gibi, yazılı bildirim koşulu burada da aranır³⁵. Türk hukukunda idari kararların gerekçeli olması bir şekil şartı değildir. Ancak, YİSHK m.21/II’de yer alan, acele prosedürü uygulayan valilerin sınırdışı etme işlemlerini, mucip sebepleriyle birlikte İçişleri

³⁰ **Aybay**, s.249; Sedat **Sirmen**, “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve AİHM’in Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 67, S. 3, 2009, s. 35.

³¹ **Aybay**, s.249, **Sirmen**, s. 35.

³² Şeref **Gözübüyük**, Yönetmelik Yargısı, Ankara, 2006, s.447.

³³ Gülüm **Bayraktaroğlu Özçelik**, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, TBB Dergi, N. 108, 2013, s. 244-246.

³⁴ “*Abdulkhani ve Karimnia v. Turkey*”, 30471/08, 22.10.2009, www.hudoc.echr.coe.int, 15.1.2022.

³⁵ Lütfi **Duran**, “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, İnsan Hakları Yıllığı, Sayı 2, 1980-82, s.3-33 / s.11-12.

Bakanlığı'na bildirmeye mecbur olduğuna dair hükme bakılırsa; bu sebeplerin ilgililere bildirilmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir³⁶.

İdari işlemin hukuka uygun olabilmesi için kanunda gösterilen nedenlere dayanması ve bununda kararda açıkça gösterilmesi gerekir³⁷. Aksi halde işlem neden yönünden sakat olur. Sonuç olarak, nedenin belirsiz kavramlarla gösterilmesi mümkündür. Bu gibi kavramların anlamı, toplumdaki hakim kanaate ve daha önceki mevcut uygulamalara göre belirlenmelidir³⁸. İdare anlamı belirsiz ifadelerin yer aldığı olayda, bu ifadelerin hangi olay ve durumlara bağlı olarak oluştuğunu ortaya koyabilmelidir³⁹. Başka bir deyişle böylesi durumlarda idare takdir hakkını hukuka uygun şekilde kullanmalıdır. Kanunlar, bazen idari işlemlerin nedenlerini belirtmemiş olabilir. Bu durumda idari işlemin neden unsuru, tamamen idarenin takdirine bırakılmıştır³⁹. Burada idarenin dayandığı nedenin kamu yararına uygun olması gerekir.

Bir idari işlemin içerdiği hukuki sonuç onun konusudur⁴⁰. Bu tanımdan hareketle sınırdışı etme işleminin konusu, bu işlemin doğurduğu hukuki sonuç olan, ilgilinin ülkeyi terk etme zorunluluğu ve ülkeye izinsiz olarak girmeme yükümlülüğüdür⁴¹. İdari işlemin konusunun meşru ve mümkün olmaması, neden ve konu unsurları arasında ilişki bulunmaması, esasa ilişkin hukuk kuralının yanlış uygulanması, kanunun açıkça yasak ettiği konularda işlem tesis edilmesi, bireylere yükümlülük getiren ancak yasal dayanağı olmayan işlemlerde bulunulması ve belli durumda olanlara uygulanmak üzere çıkarılan kuralların bu durum dışındakilere de uygulanması vb. durumlar idari işlemlerin konu yönünden hukuka aykırı olmasına yol açar⁴². Yani sınırdışı etme işlemi için öngörülen nedenlerin oluşması her zaman beraberinde işlemin hukuki sonucunun doğmasına yol açmaz. Zira sınırdışı işlemine konu olan durumların meydana geldiği hallere ilişkin olarak idareye takdir hakkı verilen ve idarenin yine de sınırdışı kararı vermediği haller olabilir. Bu durumda bir kısım yazarlar⁴³ tarafından bu maddelerde yer alan nedenlerin gerçekleşmesi halinde, idarenin hukuki sonuç olan sınırdışı etme kararında serbest olduğunu düşünülürken; diğer bir kısım

³⁶ Çiçekli, YH, s.168.

³⁷ E. Ethem Atay, İdare Hukuku, 2.Cilt, Ankara, 2006, s.43.

³⁸ Atay, s.43.

³⁹ Gözübüyük, s.224; Atay, s. 44.

⁴⁰ Yıldızhan Yayla, İdare Hukuku, İstanbul, 1990, s.101.

⁴¹ Bayraktaroğlu Özçelik, s. 244-251; Sirmen, s. 35.

⁴² Gözübüyük, s.229-232; Dardağan, s.126.

⁴³ Atay, s.50-51.

yazarlarca, sözü edilen nedenlerin gerçekleşmesi durumunda idarenin olayı tüm ayrıntılarıyla ele alarak incelemesi ve hakkaniyet doğrultusunda bir karar vermesi gerekmektedir⁴⁴.

Amaç unsuru ile anlatılmak istenen, idari işlemlerden beklenen nihai amaçtır 368. Kamu yararı, her idari işlemin genel amacını oluşturur⁴⁵. İdarenin sahip olduğu yetkileri kullanırken özel veya siyasi yarar gütmesi, yapılan işlemi amaç yönünden hukuka aykırı kılar. Çünkü, idarenin sahip olduğu yetkileri kamu yararı dışında kullanması o işlemi amaç yönünden sakatlar ve işlemin iptalini gerektirir.

6. Sonuç

Sınırdışı etme işlemine Türk iç hukuk düzenlemelerinde ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Halbuki sınırdışı etme işlemine maruz kalan kişiye, bu işlem çok ağır ve uzun süreli sonuçlar doğurmuş olduğundan, etkili güvencelerin tanınması zorunludur. Sınırdışı etme işleminin bir idari işlem olarak yargı denetimine tabi tutulması önemli bir güvencedir. Ancak yabancılar hukukumuzda çokça muğlak kavramlara yer verildiğinden idarenin takdir hakkı çok geniş tutulmuştur. Bu geniş takdir hakkı dolayısıyla idari yargı önüne gelen sınırdışı davalarının çoğu YİSHK m. 19 hükmüne dayanmaktadır. Zira bu hüküm sınırdışı etme sebebi olarak belirtilen umumi güvenlik, siyasi ve idari icaplara aykırılık ifadeleri gibi oldukça soyut nitelik taşıyan kavramlar içermektedir. Yine kanunumuzda çingenelerin sırf çingene oldukları için sınırdışı edilmelerine olanak tanıyan ayrımcı ve insan haklarına aykırı düzenlemeler mevcuttur. Bunlara karşı yukarıda anlattığımız uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerle devletin uyup uymadığını takip etmek yerinde olacaktır. Sonuçta sınırdışı uygulaması ağır sonuçları olan bir yaptırımdır. Bu nedenle kavramların dar ve kamu yararına uygun yorumlanması ve idarenin takdir yetkisini hukuka uygun kullanması büyük önem taşımaktadır.

⁴⁴ Dardağan, s.127.

⁴⁵ Atay, s.46; Gözübüyük, s.233.

Kaynakça

Altuğ, Yılmaz. (1971). Yabancıların Hukuki Durumu, İstanbul.

Asar, Aydoğan. (2004). Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları, Ankara.

Atay, E. Ethem. (2006). İdare Hukuku, 2.Cilt, Ankara.

Aybay, Rona. (2006). Vatandaşlık Hukuku, İstanbul.

Bayraktaroğlu Özçelik, Gülüm. (2013). “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, TBB Dergi, N. 108.

Berki, Osman Fazıl. (1970). Devletler Hususi Hukuku, 1.Cilt, Tabiiyet-Yabancılar Hukuku, Ankara

Çelikel, Aysel, / Öztekin Gelgel, Günseli. (2005). Yabancılar Hukuku, İstanbul.

Çiçekli, Bülent. (2003). Yabancılar ve Polis, (Polisin Görev ve Yetkileri Çerçevesinde Yabancıların Hukuki Durumu), Ankara.

Çiçekli, Bülent. (2007). Yabancılar Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Dardağan, Esra Gül. (1993). Yabancılar Hukuku Açısından Sınırdışı Etme, Ankara, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, Vahit, / Odabaşı, Hasan. (2004). Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku, Ankara.

Duran, Lütfi. (1980-82). “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, İnsan Hakları Yıllığı, Sayı 2.

Ekşi, Nuray. (2006). Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular, İstanbul.

Göğer, Erdoğan. (1979). Yabancılar Hukuku, Ankara.

Gözübüyük, Şeref. (2006). Yönetmelik Yargı, Ankara.

Kabaaliolu, Haluk, / Ekşi, Nuray. (2004). “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni (MHB), Yıl 24 / Sayı 1-2 / , Prof. Dr. Sevin Toluner’e Armağan.

Koçak, Makbule. (2011). AİHS Çerçevesinde Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesi, Ankara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara.

Levi, Selim. (2005). “Yeni Türk Ceza Kanunu ile iki Yıl ve Üzeri Hapis Cezası Alan Tüm Yabancılar Sınırdışı Edilecek. Bu Hüküm Ne Kadar Yerinde?”, Güncel Hukuk, Sayı 16, Nisan.

Levi, Selim. (2005). “Yabancıların Sınırdışı Edilmesi Yeni Türk Ceza Kanununun Tartışma Yaratacak Bir Hükümü Nasıl Değiştirdi?”, TBB Dergi, S. 58.

Necatigil, M. Zaim. (1983). “Suçluların İadesi ve Yabancıların Sınırdışı İşlemleri”, Kıbrıs Türk Federe Devletinin Milletlerarası Hukuka İlişkin Bazı Sorunları, Sempozyum, 6-7 Mayıs 1982, İstanbul.

Sirmen, Sedat. (2009). “Yabancıların Türkiye’den Sınırdışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve AİHM’in Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 67, S. 3.

Tahir, Taner. (1953). Ceza Hukuku Umumi Kısım, İstanbul.

Yayla, Yıldızhan. (1990). İdare Hukuku, İstanbul.